

BisK en de doelgroep Voortgezet Onderwijs

Functies en taken ondersteunende netwerkinstelling voor de kunsten

Inhoud

Inleiding	5
1 Wensen van het voortgezet onderwijs	8
2 Gluren bij de burens	10
3 Brabant in beeld: marktplaatsen voor cultuureducatie	13
4 Literatuur: functies ondersteunende netwerkinstelling	16
5 Afsluitend: behoeften en functies gecombineerd	18
Bijlage 1	
Achttien provinciale en regionale ondersteunende netwerkinstellingen voor de kunsten en tien marktplaatsen in Noord-Brabant	23
Bijlage 2	
Geraadpleegde literatuur en bronnen	25

Inleiding

BisK (expertisecentrum voor kunst- en cultuureducatie in Noord-Brabant) wil de komende kunstenplanperiode (2009-2012) nadrukkelijk meer werkzaamheden verrichten voor het voortgezet onderwijs. Tot nu toe heeft het expertisecentrum vooral activiteiten voor het basisonderwijs in het aanbod. Om doeltreffende activiteiten voor het voortgezet onderwijs te kunnen starten, heeft BisK informatie en ideeën nodig over de mogelijkheden die er voor deze doelgroep zijn. Samen met Cultuurnetwerk Nederland is daarom een gefaseerd voorbereidend traject ontwikkeld om tot ideeën te komen.

In de eerste fase (van juni–oktober 2008) heeft Cultuurnetwerk Nederland informatie verzameld aan de hand van de volgende vier vragen:

- Wat zijn de wensen van het voortgezet onderwijs voor de ondersteuningsinstellingen kunst- en cultuureducatie?
- Wat doen collega-instellingen, dat wil zeggen (provinciale) ondersteunende instellingen en centra voor de kunsten op dit moment voor het voortgezet onderwijs?
- Welk aanbod en diensten nemen scholen voor voortgezet onderwijs in Noord-Brabant op dit moment af bij de marktplaatsen?
- Welke mogelijke functies voor het voortgezet onderwijs worden, met de missie van BisK als leidraad, in de literatuur onderscheiden?

De opbrengsten zijn in deze rapportage beschreven, die op zijn beurt de opmaat is voor een interne studiemiddag met BisK-medewerkers.

De studiemiddag op 1 december 2008 vindt plaats in de tweede fase van het traject.

VERANTWOORDING GEGEVENSVERZAMELING

De eerste vraag is beantwoord aan de hand van een literatuurstudie. Uit de collectie van het studiecentrum van Cultuurnetwerk Nederland zijn uiteindelijk elf publicaties over behoefteonderzoek geselecteerd. Het gaat om kwantitatief (schriftelijke enquêtes) en kwalitatief onderzoek (interviews, focusgroepen), en om zowel landelijke, regionale als lokale onderzoeken. Bij de selectie van de publicaties is gekozen voor onderzoek vanuit het gezichtspunt van het onderwijs: de respondenten zijn kunstcoördinatoren, vakdocenten of directies. Een deel van het regionale en lokale onderzoek is verricht door Bureau ART, door individuele onderzoekers in opdracht van EDU-ART, door Cultuurnetwerk Nederland, door het lectoraat Kunst- en cultuureducatie van de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten en door Bureau Koningskunst. Het enige landelijk onderzoek dat is gevonden is verricht door Oberon.

Voor de tweede vraag zijn websites en brochures van provinciale en regionale ondersteunende instellingen bestudeerd¹. In de provincies Noord-Holland en Flevoland is geen overkoepelende provinciale instelling en worden scholen en culturele instellingen door regionale instellingen bediend. Voor deze provincies is om die reden gekeken naar het aanbod en de diensten van de negen regionale instellingen. In provincies waar een provinciale instelling aanwezig is, kunnen overigens ook

¹ Het bleek in het tijdsbestek van deze inventarisatie niet mogelijk om van de provinciale en regionale instellingen afnamegegevens op project- of schoolniveau te verzamelen. Deze informatie is niet of moeizaam beschikbaar bij de instellingen. Het ontbreekt de instellingen (volgens onze informatie) aan gestructureerde evaluaties op projectniveau, waardoor gegevens over afname, bereik en ervaringen van de scholen onbekend of moeizaam te traceren zijn.

regionale instellingen actief zijn. Zij zijn in deze inventarisatie bij collega-instellingen van BisK echter niet bestudeerd.

In de bijlage staan de namen van de 18 bestudeerde instellingen. De websites zijn geraadpleegd in de periode van 2 tot en met 16 oktober 2008. Er is per instelling gekeken welke functies zij op dit moment (in het schooljaar 2008-2009) voor het voortgezet onderwijs vervullen. De functies zijn samen te vatten onder de volgende zeven noemers: informatievoorziening, bemiddeling, deskundigheidsbevordering, netwerken, advies&begeleiding, ontwikkeling projecten en praktische&financiële ondersteuning.

Om de derde vraag te beantwoorden is een inventarisatie gemaakt van het aanbod dat scholen voortgezet onderwijs in Noord-Brabant in het schooljaar 2007-2008 hebben afgenomen via de marktplaatsen. Om te beginnen heeft BisK hiervoor de marktplaatsen per brief op de hoogte gesteld van deze inventarisatie. Cultuurnetwerk Nederland heeft hen vervolgens telefonisch benaderd met het verzoek om de gegevens over de afname van scholen voortgezet onderwijs, die zij (ieder op hun eigen manier) verzameld hebben, toe te sturen. Acht van de 33 marktplaatsen blijken zich alleen op het basisonderwijs te richten. Van de overige 25 marktplaatsen hebben tien marktplaatsen afnamegegevens geleverd.

De scholen hebben in totaal 134 projecten bij deze tien marktplaatsen afgenomen. Eén project kan bestaan uit diverse activiteiten, bijvoorbeeld een workshop met een kunstbezoek. Per project is gekeken naar: de soort activiteiten in het project, de doelgroep naar leerjaar en onderwijsniveau, de kunstdisciplines, de locatie van de activiteit, het aantal contactmomenten, de aanbieder van de projecten, de kosten en de waardering door de scholen.

Daarnaast is ook bij de marktplaatsen –via de informatie op de websites- geïnventariseerd welke functies zij op dit moment voor het voortgezet onderwijs vervullen. Op deze wijze kunnen we functies die provinciale/regionale instellingen vervullen, afzetten tegen die van de marktplaatsen, met de bedoeling om dit vervolgens te vergelijken met de behoeften van het onderwijs en de mogelijkheden van functies zoals die in de literatuurstudie geschetst worden.

De vierde en laatste vraag is opnieuw aan de hand van een literatuurstudie beantwoord. In de collectie van het studiecencentrum van Cultuurnetwerk Nederland is gezocht naar publicaties vanaf 1980 over functies van ondersteunende instellingen. Er is begonnen met een search op de trefwoorden actieplan cultuurbereik, beleidsplannen, centra voor de kunsten, deskundigheidsbevordering, infrastructuur cultuureducatie, infrastructuur kunsteducatie, vakoverstijgende educatie, kennismanagement, management, Noord-Brabant, vraag en aanbod en bemiddeling, SeCu-projecten, steunfunctie. Dit leverde een lijst van 233 publicaties op. Deze lijst is bekeken op relevantie voor het onderwerp, actuele bruikbaarheid en de missie van BisK. Uiteindelijk zijn 34 publicaties geselecteerd voor nadere studie. Bovendien is gekeken naar ondersteunende instanties van andere werkvelden en hun functies voor het voortgezet onderwijs, zoals het NISB (Nederlands Instituut Sport en Bewegen), de Alliantie School & Sport (een samenwerkingsverband tussen de ministeries van OCW en VWS), Kennisnet en ICT-ondersteuning.

LEESWIJZER

De rapportage begint met de wensen van het voortgezet onderwijs, die beschreven zijn aan de hand van resultaten uit verricht onderzoek in Nederland.

Het aanbod van achttien collega-instellingen voor het voortgezet onderwijs is vervolgens in beeld gebracht aan de hand van een indeling die gebaseerd is op de functies die dit aanbod heeft voor de scholen.

Wat de scholen in Noord-Brabant in het schooljaar 2007-2008 hebben afgenomen via de marktplaatsen komt daarna aan de orde en daar is ook te zien welke functies de marktplaatsen op dit moment voor het voortgezet onderwijs vervullen.

De resultaten van het literatuuronderzoek naar de functies van (provinciale en regionale) ondersteuningsinstellingen voor kunst- en cultuureducatie vormen het sluitstuk van deze rapportage, gevolgd door een afsluiting waarin behoeften en functies zijn gecombineerd voor de studiemiddag in het tweede deel van het traject.

1 Wensen van het voortgezet onderwijs

MEER RUIMTE VOOR SAMENSpraak

In het huidige, landelijke onderwijsbeleid ligt de nadruk op een grotere autonomie en differentiatie. Vernieuwingen in het onderwijs moeten niet meer vanuit de overheid komen, maar vanuit de scholen zelf (www.minocw.nl). De overheid stelt wel de kwaliteit van het onderwijs vast, maar scholen krijgen meer ruimte om onderwijs 'op maat' te geven. Er wordt van ze verwacht dat ze daarbij inspelen op de veranderingen in de maatschappij en - in het licht daarvan - hun onderwijs aanpassen. In veel gevallen doen scholen dat in samenspraak met de directe omgeving.

De afgelopen jaren is met enige regelmaat onderzoek gedaan naar de wensen en behoeften van het voortgezet onderwijs als het gaat om kunst – en culturele activiteiten. De meeste daarvan werden op lokaal of regionaal niveau verricht, in opdracht van (ondersteunende) instellingen voor kunst- en cultuureducatie (Konings 1997; Liefink 2002; Goossens & Van der Zant 2003; Damen & Haanstra 2006, Cultuurnetwerk Nederland 2007; Van Hoorn & Maaijwee 2007; Lefers & Van den Beld 2008; Mul & Van der Zant 2008). De opdrachtgever van een landelijk onderzoek was het ministerie van OCW (Oomen, Donker, Van der Grinten & Haanstra 2007). Beleid vormgeven op basis van de behoeften van de scholen, dat was wat de opdrachtgevers beoogden.

De wensen en behoeften van het voortgezet onderwijs laten zich in vier categorieën onderbrengen. Het gaat hen om ondersteuning, begeleiding & scholing, facilitering en advisering. Bezien over een periode van elf jaar (1997-2008) valt op dat er geen sprake is van markant andere verlangens in een bepaald jaar, bepaalde periodes in de tijd, of op bepaalde gebieden. Ook wijkt het landelijke 'behoeftebeeld' niet af van dat wat de onderzoeken in de regio's en gemeenten laten zien.

VOORTGEZET ONDERWIJS WIL MAATPAK

Ondersteuning

Scholen willen ondersteuning bij de ontwikkeling van beleid voor kunst- en cultuureducatie. En als dat er eenmaal is, moeten de instellingen hen vervolgens helpen om er draagvlak voor te creëren bij docenten, vaksecties en cultuurcoördinatoren.

Begeleiding & scholing

Er is bij de scholen grote interesse in de kunsten, ze willen graag meer weten over de kunsten. Scholen vragen daarvoor om cursussen of workshops, of om de extra inzet van gastdocenten of kunstenaars bij projecten of lessen.

Het blijkt dat de meeste scholen mankracht tekort komen bij het (ver)werven van fondsen, subsidies, vormen van medefinanciering of tegemoetkoming in de kosten van culturele activiteiten. Hulp daarbij is dan ook dringend gewenst.

Facilitering

De faciliteringsvraag van het voortgezet onderwijs valt uiteen in drie 'deelvragen'. Om de onderwijspraktijk nog meer te laten profiteren van het aanbod wil het onderwijs solide, regelmatige evaluaties van het culturele aanbod dat de leerlingen voorgeschoteld krijgen. De resultaten daarvan kunnen dan worden toegepast en gebruikt worden ter informatie voor collega's en ouders.

De praktijk van culturele instellingen en die van het onderwijs zou beter gekoppeld kunnen worden en van de ondersteunende instellingen wordt verwacht dat zij de samenwerking in deze 'kennissgemeenschappen' meer en meer zullen bevorderen.

'Het zou mooi zijn om de beschikking te hebben over een kunstagenda of kunstkalender en een database met cultuureducatief aanbod'. Het is een veelgehoorde wens, die vergezeld gaat van de vraag naar geschikte accommodaties waar leerlingen theater- of dansvoorstellingen kunnen zien.

Advisering

Last but not least wenst het voortgezet onderwijs geadviseerd te worden over het culturele aanbod. Maar daaraan stelt men wel deze eisen:

- Het aanbod moet op maat zijn en aansluiten op eindtermen of specifieke, schoolgebonden thema's
- Het aanbod moet vergezeld gaan van voorbereidend of begeleidend materiaal
- Het aanbod moet divers zijn in looptijd en voor wat betreft disciplines
- Het aanbod moet bij voorkeur actief en multicultureel zijn (vooral de grote steden).

2 Gluren bij de burens

Kunstendagen. Atelierbezoek. Workshops djembé of streetdance. Advies aan cultuurcoördinatoren, bijvoorbeeld bij de invulling van het vak CKV. Kunsteducatie-instellingen zijn in veel gemeenten, regio's of provincies voor de scholen de spil in de culturele infrastructuur. Hun websites en brochures laten een keur van diensten voor het voortgezet onderwijs zien. Deze variëren van informatievoorziening tot hulp bij het vinden van benodigd geld voor culturele activiteiten.

Met als motto 'Gluren bij de burens' is het aanbod van achttien instellingen bekeken. Zestien daarvan hebben een aanbod voor zowel boven- als onderbouw. Kunst & Cultuur Overijssel en KunstStation C beperken zich met hun aanbod tot de onderbouw.

INFORMATIEVOORZIENING

Op de websites van enkele provinciale instellingen is nieuws over cultuureducatie te vinden; dat kan variëren van landelijke tot regionale items, bijvoorbeeld over de invoering van de Cultuurkaart. Enkele instellingen hebben een digitale nieuwsbrief (met een verschijningsfrequentie die varieert per gebied en aantal), waar docenten zich op kunnen abonneren. Soms is daarvan het hele onderwijs de doelgroep (Kunst & Cultuur Overijssel, Kunst Centraal), soms alleen het voortgezet onderwijs (Keunstwurk, Kunst & Cultuur Drenthe, Kunstgebouw, EDU-ART).

BEMIDDELING GESCHAKEERD

Voorstellingen, tentoonstellingen, workshops, lespakketten, kunstprojecten; via websites, brochures en databanken bemiddelen alle instellingen receptief en actief kunstaanbod van plaatselijke, regionale of zelfs landelijke culturele aanbieders. Die aanbieders zijn niet alleen musea en bibliotheken, theater, muziek- en dansgezelschappen en centra voor de kunsten, maar ook individuele kunstenaars of bijvoorbeeld erfgoeddeskundigen.

Men maakt een selectie uit het beschikbare aanbod, dat vervolgens wordt voorzien van een korte beschrijving en enige praktische informatie (zoals duur, kosten, voor welk leerjaar geschikt). Enkele instellingen (Kunstgebouw, Kunst & Cultuur Overijssel en Kunst Centraal) ontwikkelen zelf ook projecten of activiteiten.

In een enkel geval kunnen scholen de activiteiten boeken bij de instelling zelf (Kunst Centraal bijvoorbeeld), maar de meeste instellingen volstaan met het vermelden van de contactgegevens van de aanbieders en scholen kunnen dan zelf de activiteit boeken.

Databanken

Enkele provinciale instellingen (Kunst & Cultuur Drenthe, Keunstwurk, KunstStation C en Scoop) hebben een online databank met culturele activiteiten. Scholen kunnen naar aanbod zoeken via meerdere zoekingen, zoals een vrije tekst (trefwoord, naam instelling), kunstdiscipline, soort product en onderwijsvakken. Alleen de databank van Kunst & Cultuur Drenthe biedt scholen de mogelijkheid te zoeken op onderwijsniveau (havo/vwo en vmbo). De andere beperken zich tot de keuze voor onder- of bovenbouw (Scoop, KunstStation C) of leeftijd (Keunstwurk).

Het aanbod van De Kubus, Fluxus, Pier K en het Huis voor de Kunsten staat op de eigen website en is onderverdeeld in hetzij disciplines, hetzij in type (bijvoorbeeld een voorstelling of workshop). De omvang van het aanbod in de provinciale databanken is op zijn zachtst gezegd indrukwekkend. Om een indruk te krijgen: Kunst & Cultuur Drenthe toont 154 activiteiten, waarvan 67 geschikt zijn voor de onderbouw vmbo en 67 voor de bovenbouw; 66 activiteiten zijn geschikt voor de onderbouw van havo/vwo en 59 voor de bovenbouw. Keunstwurk biedt 146 activiteiten aan, waarvan twintig voor de onderbouw en twaalf voor de bovenbouw geschikt zijn.

Brochures

Kunst & Cultuur Overijssel, Kunst Centraal, Kunstgebouw, Kunstlinie, H'Art presenteren hun selectie van culturele activiteiten in een papieren versie. Meestal staat wel vermeld voor welke leerjaren de activiteit geschikt is, maar niet voor welk onderwijsniveau (havo/vwo of vmbo). Ter illustratie: Kunst & Cultuur Overijssel biedt 51 activiteiten aan voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs, bij drie ervan staat dat ze geschikt zijn voor ofwel vmbo dan wel havo/vwo.

Surplus

Kunst & Cultuur Drenthe en Scoop hebben – naast een databank – ook brochures met aanbod. EDU-ART bemiddelt landelijke kunstaanbod op grond van adviesgesprekken en werkt bij de ontsluiting van aanbod nauw samen met Lokale Bemiddelingspunten. Zowel provinciale (Keunstwurk, Kunst & Cultuur Overijssel en KunstStation C) als regionale instellingen ('t Platform en SKV Noord-Kennemerland) organiseren presentatiedagen, waar aanbod 'life' te zien en te horen is.

DESKUNDIGHEIDSBEVORDERING

Docenten kunnen - met uitzondering van het Huis voor de Kunsten en KunstStation C - bij alle provinciale instellingen terecht voor cursussen, workshops of studiedagen. In lang niet alle gevallen is de inhoud daarvan beschreven. Van de regionale instellingen verzorgt alleen Kubus een cursus voor docenten. Overigens zeggen alle instellingen maatwerk te bieden en is het dus goed mogelijk dat deskundigheidsbevordering – in de vorm van maatwerk – aangeboden wordt.

NETWERKEN

Ook voor kunst- en cultuureducatie geldt: de juiste mensen kennen... daar kom je verder mee. Via netwerken kom je op nieuwe ideeën, vind je klanten, blijf je op de hoogte. Kortom: netwerken leveren meerwaarde op. Die overtuiging vertaalt zich volop op provinciaal niveau, waar instellingen een belangrijke rol spelen in netwerken waar scholen en culturele instellingen elkaar treffen. In de regio's zijn er alleen netwerken in het verzorgingsgebied van SKV Noord-Kennemerland, 't Platform en Pier K.

Er zijn netwerken in soorten en maten, zoals het Cultuurtraject (Kunst & Cultuur Drenthe en Kunst & Cultuur Overijssel) of Platforms, waarin ook erfgoedinstellingen zitten (Kunstgebouw). Kunst & Cultuur Drenthe heeft een netwerk voor docenten in het praktijkonderwijs en in Gelderland is er het CKV-vmbo netwerk en zijn er netwerken voor de onderbouw. Sommige netwerken komen één keer per jaar bijeen, andere eens in de zoveel maanden.

ADVISING & BEGELEIDING

Tot de standaard adviestaak van alle provinciale en regionale instellingen behoort die over het kunstaanbod. Maar daarnaast zijn er ook andere invullingen van die taak. Zo adviseren Kunst & Cultuur Drenthe, KunstStation C, Kunst & Cultuur Overijssel, EDU-ART, Scoop, Fluxus, De Kunstcompagnie en Triade scholen bij de ontwikkeling van het cultuureducatiebeleidsplan of een visie op cultuur.

Advies over subsidies of het verwerven van geld geven respectievelijk Keunstwurk, Kunst & Cultuur Drenthe, 't Platform en De Kunstcompagnie. Enkele geven ook raad over meer onderwijskundige zaken zoals over de invulling van het vak CKV (Kunst & Cultuur Drenthe) en een doorlopende leerlijn cultuureducatie (Kunstgebouw). Kunst Centraal begeleidt en adviseert door consultants op scholen te detacheren. EDU-ART profileert zich zelfs expliciet als adviesorganisatie en toont dan ook een breed palet van mogelijkheden op dat gebied.

ONTWIKKELING PROJECTEN

De meeste instellingen ontwikkelen kunstaanbod of begeleidend materiaal, waaronder specifieke projecten, leskisten en lesmateriaal. Wat laat een greep uit de websites zoal zien?

KunstStation C springt met zogenoemde cultuureducatieve trajecten in op de nieuwe Cultuurkaart. Cursisten die de opleiding Beroepskunstenaars in de Klas volgen bij Kunst & Cultuur Overijssel, ontwikkelen projecten voor de onderbouw voortgezet onderwijs op stagescholen. Kunst & Cultuur Overijssel bemiddelt deze vervolgens weer via de Cultuurklapper. EDU-ART ontwikkelt diverse projecten met maatschappelijke thema's (vandalisme) of projecten waar of waarbij jongeren en kunstenaars nauw samenwerken. De Kubus ontwikkelde een project (Stagediving) waarin leerlingen eerst workshops volgen, waarna ze in een voorstelling verschillende spelvormen zien.

PRAKTISCHE & FINANCIËLE ONDERSTEUNING

Alle instellingen (met uitzondering van De Kunstcompagnie) zijn acceptant van CKV-bonnen en of de Cultuurkaart (www.cjp.nl). Kunst & Cultuur Overijssel voert een subsidieregeling uit (op een aantal voorstellingen uit het aanbod) voor leerlingen in de onderbouw.

Ook bij praktische zaken kan het voortgezet onderwijs ondersteuning krijgen. Kunst Centraal, Kunstgebouw en Triade beschikken over een uitleencentrum waar diverse dingen kunnen worden geleend zoals muziekinstrumenten, een drukpers, digitale fotostudio's en beamers. EDU-ART verzorgt vervoer van en naar voorstellingen, tegen kostendekkend tarief.

In onderstaand schema staan de verschillende functies per instelling samengevat.

	Soorten functies regionale/provinciale instellingen						
	Informatie-voorziening	Bemiddeling	Deskundighheidsbevoering	Netwerken	Advies & begeleiding	Ontwikkeling projecten	Ondersteuning
Kunststation C, Groningen	1	1	0	1	1	1	1
Keunstwurk, Friesland	1	1	1	1	1	1	1
Kunst&Cultuur Drenthe	1	1	1	1	1	1	1
Kunst&Cultuur Overijssel	1	1	1	1	1	1	1
EDU-ART, Gelderland	1	1	1	1	1	1	1
Kunst Centraal, Utrecht	1	1	1	1	1	1	1
Kunstgebouw, Zuid-Holland	1	1	1	1	1	1	1
Scoop, Zeeland	1	1	1	1	1	1	1
Huis voor de Kunsten, Limburg	1	1	0	1	1	0	1
Triade – Den Helder	1	1	0	0	1	1	1
't Platform – Heemskerk	1	1	0	1	1	1	1
H'Art – Haarlem	1	1	0	0	1	1	1
Fluxus – Zaandam	1	1	0	0	1	1	1
Pier K – Hoofddorp	1	1	0	1	1	1	1
SKV Noord-Kennemerland-Alkmaar	1	1	0	1	1	1	1
Kunstcompagnie – Hoorn	1	1	0	0	1	1	0
De Kubus – Lelystad	1	1	1	0	1	1	1
Kunstlinie – Almere	1	1	0	0	1	1	1
Totaal aantal instellingen dat functie vervult	18	18	8	12	18	17	17

Schema 1: Soorten functies regionale en provinciale instellingen (1=wel en 0=niet)

3 Brabant in beeld: marktplaatsen voor cultuureducatie

Het aantal marktplaatsen voor cultuureducatie in de provincie Noord-Brabant breidt zich nog altijd gestaag uit. Hun diensten zijn te vergelijken met de Lokale Bemiddelingspunten, waar EDU-ART nauw mee samenwerkt. De coördinatoren van tien marktplaatsen leverden informatie aan over de diensten die scholen voor het voortgezet onderwijs in schooljaar 2007-2008 afnamen. Het ging al met al om het imposante aantal van 134 projecten, bestaande uit 150 activiteiten zoals workshops, kunstbezoeken en combinaties daarvan.

AARD ACTIVITEITEN

Scholen voor voortgezet onderwijs hebben bij de tien onderzochte marktplaatshouders 150 activiteiten afgenomen, in de vorm van 95 workshops en 55 kunst- en erfgoedbezoeken. Zestien keer daarvan werd een workshop gecombineerd met een kunst- of erfgoedbezoek afgenomen. Rekening houdend met deze combinatie gaat het dus in totaal om 134 afzonderlijk afgenomen projecten. In een aantal gevallen (acht) is er begeleidend lesmateriaal samengesteld en afgenomen. Vier projecten waren speciaal voor docenten of directie, waarbij het ondermeer ging om hulp bij de ontwikkeling van cultuurbeleid (in samenwerking met KPC). Een activiteit was die, waarbij jongeren optraden als adviseur voor de marktplaats.

Marktplaats	Workshop	Kunstbezoek	Combinatie	Lesmateriaal			Praktijkonderwijs			Audiovisueel	Beeldende kunst					Multidisciplinair	Totaal k en e	
				Divers	Vmbo	Havo	Vwo	Literair	Muziek		Theater	Dans	Erfgoed					
M'Art Bergen op Zoom	5	3	2	4	0	0	5	3	3	0	1	0	1	0	0	2	2	6
Cube Bernheze	5	3	3	0	0	0	5	0	0	0	0	1	1	0	1	0	2	5
ZininC Best	8	0	0	0	0	0	0	8	8	2	0	2	1	0	1	2	0	8
Cultuurbox Boxtel	1	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Cultuurplein DAS Deurne	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	2
CultuurContact Helmond	9	19	0	0	1	6	18	16	15	3	1	4	7	5	7	0	1	28
OKE Oss	17	9	6	3	2	0	11	2	3	1	0	5	3	3	5	2	1	20
CultuurlinC Roosendaal	16	11	2	0	0	0	17	21	22	2	1	4	3	5	4	4	2	25
StichtingC Uden	9	1	1	0	2	0	5	5	4	2	0	3	1	0	0	0	3	9
Cultuur Educatie Veldhoven	23	9	2	1	0	0	17	18	15	3	2	5	7	4	3	4	2	30
Totalen	95	55	16	8	5	6	79	74	71	13	5	26	24	17	21	15	13	134

Schema 2: Overzicht workshops, kunstbezoeken en per domein benoemde activiteiten

Zoals schema 2 laat zien zijn van de 134 afgenomen projecten – workshops, kunstbezoeken en combinaties daarvan – er dertien audiovisueel, vijf literair, zesentwintig beeldend, vierentwintig muziek, zeventien theater, eenentwintig dans en vijftien betreffen het cultureel erfgoed. Bij de dertien 'multidisciplinaire' activiteiten gaat het om allerlei combinaties, zoals die van muziek, dans en drama, beeldend en cultureel erfgoed, beeldend en literair, enzovoort.

Zestien keer was de marktplaatshouder ook aanbieder (OKE, Oss en Stichting C, Uden), maar meestentijds bestond het afgenomen aanbod uit activiteiten van Centra voor de kunsten (kunstmenu), theater- en dansgezelschappen, bibliotheken, jongerencentra en –podia, educatieve centra en individuele kunstenaars.

Hoe 'uithuizig' het voortgezet onderwijs is blijft letterlijk om het even, van 47 activiteiten is niet vermeld waar deze plaatsvonden. Zeven activiteiten vonden zowel op school als elders plaats, 62 alleen elders en achttien activiteiten alleen op school.

VAN VMBO TOT VWO

Van de meeste marktplaatsen is duidelijk welke schooltypen (opleidingsniveaus) met een vraag kwamen. Voor Cultuurplein DAS in Deurne is dit op grond van de aangeboden informatie onduidelijk. Vandaar dat er in schema 2 daar geen schooltypen zijn ingevuld.

Noch het praktijkonderwijs, noch de ROC's maken veel gebruik van het aanbod via de marktplaatsen. Enkel bij CultuurContact Helmond zijn activiteiten door het praktijkonderwijs afgenomen. Overigens kennen niet alle scholen een afdeling praktijkonderwijs en in Noord-Brabant gaat het om precies te zijn om negen scholen. In de gemeenten waar de tien marktplaatsen gevestigd zijn bevinden zich zowel praktijkscholen (bijvoorbeeld in Bergen op Zoom, Helmond en Heesch) als ROC's.

Voorts valt op dat vrijwel op alle marktplaatsen de drie schooltypen vmbo, havo en vwo in gelijke mate gebruik hebben gemaakt van aanbod. Uitzonderingen zijn er ook: bij Cube in Bernheze zijn alleen activiteiten door het vmbo afgenomen en bij ZininC Best alleen activiteiten door havo en vwo. Ook bij CKE Oss zijn er meer activiteiten door het vmbo afgenomen dan door havo of vwo.

Door de top van de bovenbouw van het voortgezet onderwijs (leerjaar 5 en 6) zijn beduidend minder activiteiten afgenomen (respectievelijk 21 en 18) dan door leerjaar 4 (39) en leerjaar 3 (37). Leerlingen uit leerjaar 1 en 2 ondernamen in totaal achtentwintig activiteiten.

Activiteit per schoolsoort	Beeldende kunst								Totaal k en e
	Audiovisueel	Literair	Muziek	Theater	Dans	Erfgoed	Multidisciplinair		
praktijkonderwijs	1	0	1	1	1	2	0	0	6
vmbo	6	4	17	16	11	10	4	11	79
havo	11	3	11	12	11	11	8	7	74
vwo	11	2	10	12	10	12	8	6	71
aangeboden items	13	5	26	24	17	21	15	13	134

Schema 3: Activiteiten per schoolsoort en het totaal aan aangeboden activiteiten

De projectactiviteiten zijn mooi verdeeld over de verschillende opleidingsniveaus, met uitzondering van het praktijkonderwijs, dat maar zes activiteiten afnam (schema 3). Bij het vmbo betreft het 79 activiteiten, vooral beeldend en muziek, bij havo gaat het om 74 en bij het vwo om 71 activiteiten met een redelijk evenwichtige verdeling over audiovisueel, beeldende kunst, muziek, theater, dans en wat minder voor cultureel erfgoed en multidisciplinaire activiteiten. Opvallend is het geringe aanbod van literaire activiteiten. Mogelijk doen de bibliotheken dat al, zonder van een marktplaats gebruik te maken.

FUNCTIES DOOR MARKTPLAATSEN

In het voorgaande is geïnventariseerd welk aanbod door scholen voortgezet onderwijs bij of via de marktplaatsen in het schooljaar 2007-2008 is afgenomen. Het gaat hier in hoofdzaak om de projecten en activiteiten die door de marktplaatsen bemiddeld worden. Voor een vollediger beeld is vervolgens

bekeken – op dezelfde manier zoals bij de provinciale en regionale instellingen - welke (andere) functies de marktplaatsen ook voor het voortgezet onderwijs vervullen.

Over de afname hiervan is nog niets bekend. Schema 4 laat zien met welke instrumenten of middelen de tien marktplaatsen de verschillende functies voor het voortgezet onderwijs precies uitvoeren.

Marktplaats	Informatie-voorziening	Bemiddeling	Deskundighheidsbevordering	Netwerken	Advies & Begeleiding	Ontwikkeling projecten	Ondersteuning
Cultuur Educatie Veldhoven	Nieuwsbrief Website	Databank	Trainingen	Culturele Sociëteit	Beleid CE		Subsidies Cultuurdagen
CultuurlinC Roosendaal	Nieuwsbrief Website	Databank	Studiedagen	Cultuurmarkt Stuurgroep			Verwijzing
CultuurContact Helmond		Databank					
Cultuurplein DAS Deurne	Nieuwsbrief Website	Databank	Verwijzing		Beleid CE		Subsidies
ZininC Best	Nieuwsbrief Website	Databank	Trainingen		Beleid CE		Subsidies
Diensten Cube Bernheze	Nieuwsbrief Website	Databank	Studiedagen		Vraag		Subsidies
M'Art Bergen op Zoom	Website	Databank				Projecten	
StichtingC Uden	Nieuwsbrief Website	Databank			Beleid CE		Expositie-ruimten
Cultuurbox Boxtel	Nieuwsbrief Website	Databank	Trainingen		Beleid CE		Uiteenlopend
OKE Oss	Nieuwsbrief Website	Databank	Verwijzing		Beleid CE	Projecten	Subsidies
Totaal aantal instellingen dat functie vervult	9	10	5	2	7	2	7

Schema 4: Overzicht functies marktplaatsen cultuureducatie Noord-Brabant

4 Literatuur: functies ondersteunende netwerkinstelling

De 34 publicaties die de uiteindelijke selectie voor de literatuurstudie vormden, zijn bekeken op relevantie voor het onderwerp, actuele bruikbaarheid en de missie van BisK. Uiteindelijk bleken de in schema 5 opgenomen 23 publicaties en drie digitale bronnen relevant.

Literatuur	jaar	schoolteam					brugfunctie					cult. instelling			
		vakinhoudelijke begeleiding	begeleiding vraagontwikkeling	facilitaire ondersteuning	advisering beleidsontwikkeling	(na) scholingsactiviteiten	aanbieder (bovenlokaal) aanbod	coördinatie van overleg (netwerken tcc-ers)	kennisdeling onderwijs en c.i.	ontsluiting innovaties (vo en c.i.)	advisering beleidsontwikkeling	advisering productontwikkeling	advisering ondersteuningsdeskundigheid		
Een verzorgingsstructuur kunstzinnige vorming...	1979				1	1	1			1			1		
Samenwerkingsmodellen: structuur van de...	1983	1	1												
AKU-project Eindhoven/Geldropse Muziekschool...	1983							1							
AKU-project Zeeland: eindnota...	1983							1							
Regionale verzorgingsstructuur kunstzinnige...	1984							1							
Regionale AKU-projecten: eindrapport...	1984	1			1		1	1	1						
Eindrapport: samenwerking secundair onderwijs...	1984	1	1				1						1		
SeCu: de onvoltooide van O&W en WVC	1985							1							1
Het einde van SeCu?: een verslag van de...	1985	1			1		1	1					1	1	1
Adviesbrief van de landelijke Werkgroep SeCu...	1985	1			1		1	1	1						
Sektorplan kunst en cultuur 1987-1990	1987	1			1		1								
Op zoek naar de provinciale bemiddeling...	1988				1								1		
De samenwerking tussen voortgezet onderwijs...	1988		1		1		1								
Kunsteducatie, ook in Overijssel...	1991	1			1		1			1					
De steunfunctie kunstzinnige vorming in de...	1992	1			1		1						1		
Onderzoek cultuurtrajecten 12-16: nieuwe...	1997						1								
Kunstgrepen in het voortgezet onderwijs 'Van...	1998			1	1		1	1	1				1		
Het Cultuurtraject 12-16 na de pilotfase...	1999		1							1			1		
Tussen kunst en onderwijs: eindrapportage...	1999	1			1		1	1	1				1	1	
De provincie nieuwe stijl...	1999			1						1					
Verkenning intermediaire rol steunfunctie:...	2001		1	1	1		1	1	1				1		
Businessplan 2005-2008 Mocca	2005		1	1			1	1	1						
Totaalplan Edu-Art	2005		1	1	1		1						1	1	
Kennisnet en ICT op School	2008	1	1	1	1		1	1	1						1
informatie website NISB	2008		1				1	1					1		1
informatie website Alliantie School & Sport	2008		1				1	1					1		
Totaal aantal van de genoemde functies		10	6	7	8	9	14	5	9	7	8		6	8	5

Schema 5: functies en taken: literatuurstudie

In het schema zijn op de verticale as de nader bestudeerde (beleids)rapporten, evaluatieve studies, onderzoeken, adviezen en digitale bronnen van andersoortige ondersteunende netwerken geplaatst en op de horizontale as functies en taken die daarin vaker dan 5 maal genoemd zijn. De functies en taken zijn vervolgens gegroepeerd in die van de netwerkinstelling voor het onderwijs (leraar, team en management), voor culturele instellingen (educatiemedewerker en management) en op de verbinding daartussen (brugfunctie, veelal de lokale (kennis)netwerken van onderwijs en culturele instellingen).

Voor het onderwijs zijn in de literatuur de vijf functies en taken die het vaakst genoemd worden van de ondersteunende netwerkinstelling: vakinhoudelijke begeleiding, (na)scholingsactiviteiten, advisering beleidsontwikkeling, facilitaire ondersteuning en begeleiding vraagontwikkeling. Voor de culturele instellingen (waaronder centra voor de kunsten) zijn de drie activiteiten die het frequentst werden genoemd, in het schema opgenomen. De ondersteunende netwerkinstelling kent advisering productontwikkeling, advisering beleidsontwikkeling en advisering ondersteuningsdeskundigheid. Voor de brugfunctie, dan wel de lokale (kennis)netwerken, zijn er negen functies en taken in de literatuur aangetroffen. Vijf activiteiten van de ondersteunende netwerkinstelling zijn in het schema opgenomen: aanbieder aanbod, coördinatie van overleg, ontsluiting van innovaties, kennisdeling onderwijs en culturele instellingen en database aanbod culturele instellingen.

5 Afsluitend: behoeften en functies gecombineerd

In de voorgaande hoofdstukken zijn de wensen van het voortgezet onderwijs samengevat, de functies die collega-instellingen voor het voortgezet onderwijs vervullen zijn beschreven evenals de functies die de marktplaatsen op dit moment in Noord-Brabant voor het voortgezet onderwijs bieden. Ook is in beeld gebracht welke activiteiten het voortgezet onderwijs via de marktplaatsen op dit moment afnemen. En ten slotte zijn uit de literatuur de taken en functies van een ondersteunende netwerkinstelling gedestilleerd voor het onderwijs, culturele instellingen en de brugfunctie daartussen.

In dit hoofdstuk wordt – stapsgewijs – een idee gegeven over mogelijke functies die een instelling als het BisK, een vanuit de kunsten werkende ondersteunende netwerkinstelling, kan vervullen voor het voortgezet onderwijs.

HET VOORTGEZET ONDERWIJS EN LOKALE, REGIONALE EN PROVINCIALE INSTELLINGEN

Aan de hand van eerder verricht onderzoek (literatuurstudie) zijn de wensen en behoeften van het voortgezet onderwijs geïnventariseerd. Vervolgens is op hoofdlijnen - via informatie op de websites van betreffende instellingen - bekeken welke functies de lokale, regionale en provinciale instellingen op dit moment voor het voortgezet onderwijs vervullen. Per functie is gekeken hoeveel van de onderzochte instellingen deze functie vervullen. Daarbij is de volgende vuistregel gehanteerd: wanneer meer dan de helft van de onderzochte instellingen (lokaal of regionaal/provinciaal) deze functie vervulde, is de functie als 'aangeboden' bestempeld.

De vier soorten behoeften van het voortgezet onderwijs (ondersteuning, begeleiding&scholing, facilitering en advisering), kunnen zonder veel moeite vertaald worden naar de zeven onderscheiden functies zoals die door lokale, regionale en provinciale instellingen vervuld worden.

Wanneer dan de behoeften van het voortgezet onderwijs vergeleken wordt met de aangeboden functies door de onderzochte lokale (marktplaatsen), regionale en provinciale instellingen, ontstaat het volgende beeld (schema 6).

Behoefte VO versus aangeboden functies door instellingen				
	Behoefte VO	Lokale instellingen (marktplaatsen)	Regionale & provinciale instellingen	Totaal
Informatievoorziening	1	1	1	3
Bemiddeling	1	1	1	3
Deskundigheidsbevordering	1	0	0	1
Netwerken	1	0	1	2
Advies & begeleiding	1	1	1	3
Ontwikkeling projecten	1	0	1	2
Praktische en financiële ondersteuning	1	1	1	3
Totaal	7	4	6	

Schema 6: Functies instellingen versus behoeften van het voortgezet onderwijs (1=wel en 0=niet)

Duidelijk is dat de verschillende functies op de verschillende niveaus op verschillende manieren en in meer of mindere mate worden uitgevoerd. Het zwaartepunt ligt daarbij steeds bij de bemiddeling; de bemiddeling tussen het onderwijs en het culturele veld.

Opvallend is dat het voortgezet onderwijs hierbij maar al te vaak als een homogeen geheel wordt beschouwd zonder onderscheidingen als opleidingsniveaus, leeftijdsgroepen, cultuurprofiel enzovoort. Het voortgezet onderwijs daarentegen vraagt om maatwerk.

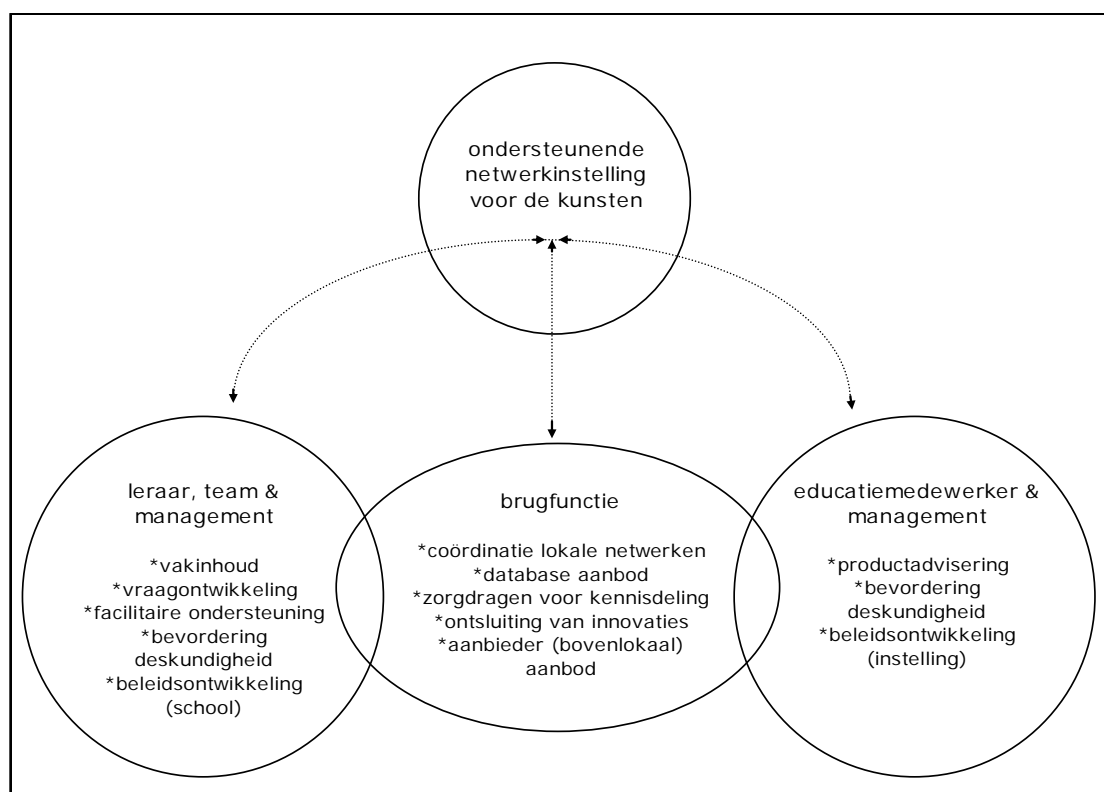
In het verlengde hiervan ligt de vraag van het voortgezet onderwijs om solide, regelmatige evaluaties van het culturele aanbod dat de leerlingen voorgeschoteld krijgen. De resultaten laten zien dat deze 'deelfunctie' door geen van de marktplaatsen wordt vervuld.

De marktplaatsen vervullen in minder dan de helft van de gevallen géén functie op het gebied van deskundigheidsbevordering, netwerken en ontwikkeling projecten. De collega-instellingen op provinciaal of regionaal niveau vervullen in meer dan de helft van de gevallen wel bijna alle zeven functies, met uitzondering van deskundigheidsbevordering. Scholen hebben hier wel behoefte aan.

FUNCTIES EN TAKEN VAN EEN NETWERKINSTELLING

Hoe kunnen de activiteiten van lokale instellingen, zoals de marktplaatsen en culturele instellingen, zich verhouden tot die van een provinciale ondersteunende netwerkinstelling die werkt vanuit de kunsten. En wel op een zodanige wijze dat doeltreffend gewerkt wordt voor het voortgezet onderwijs?

Het gaat - vanuit de provinciale ondersteunende netwerkinstelling gezien - in feite om drie, samenhangende, perspectieven, die alle - direct of indirect - gericht zijn op een versterking van actief, receptief en reflectief kunstonderwijs in het voortgezet onderwijs.

Schema 7: activiteiten van een provinciale netwerkinstelling voor onderwijs, culturele instellingen en de brugfunctie

In de eerste plaats gaat het om de activiteiten en diensten van de provinciale instelling voor de leraar, het team of het management van het voortgezet onderwijs, zoals vakinhoudelijke begeleiding, begeleiding van de vraagontwikkeling, advisering van beleidsontwikkeling, (na)scholingsactiviteiten om de deskundigheid te bevorderen en om facilitaire ondersteuning.

Vervolgens gaat het om de 'brugfunctie', de lokale infrastructuur ofwel het lokale (kennis)netwerk, waarbinnen het onderwijs en de lokale culturele instellingen samenwerken en die mede om activiteiten van de provinciale instelling vraagt, zoals het aanbieden van (bovenlokaal) kunstaanbod, het geven van informatie door een website of database, de coördinatie van deze lokale netwerken, het bevorderen van kennisdeling tussen het onderwijs en culturele instellingen en de ontsluiting van innovaties.

Het derde en laatste perspectief betreft de lokale culturele instellingen en de diensten die de provinciale instelling hen kan leveren om kunsteducatie passend voor het voortgezet onderwijs voor te bereiden en uit te voeren. Het gaat om de advisering op het terrein van de beleidsontwikkeling kunsteducatie voor het voortgezet onderwijs, advisering van productontwikkeling en scholing of training om hen in staat te stellen adequaat taken voor het voortgezet onderwijs uit te kunnen voeren.

Bijlage 1

ACHTTTIEN PROVINCIALE EN REGIONALE ONDERSTEUNENDE NETWERKINSTELLINGEN VOOR DE KUNSTEN EN TIEN MARKTPLAATSEN IN NOORD-BRABANT

EDU-ART, Gelderland	www.edu-art.eu
Huis voor de Kunsten, Limburg	www.hklimburg.nl
Keunstwurk, Friesland	www.keunstwurk.nl
Kunst & Cultuur Drenthe	www.kunstencultuurdrenthe.nl
Kunst & Cultuur Overijssel	www.kco.nl
Kunst Centraal, Utrecht	www.kunstcentraal.nl
Kunstgebouw, Zuid-Holland	www.kunstgebouw.nl
Kunststation C, Groningen	www.kunststationcultuur.nl
Scoop, Zeeland	www.scoopzld.nl

Fluxus – Zaandam	www.fluxus.nl
H'Art – Haarlem	www.haarlem-art.nl
De Kubus – Lelystad	www.dekubuslelystad.nl
De Kunstcompagnie – Hoorn	www.dekunstcompagnie.nl
Kunstlinie – Almere	www.dekunstlinie.nl
Pier K – Hoofddorp	www.pier-k.nl
't Platform – Heemskerk	www.tplatform.nl
SKV Noord-Kennemerland - Alkmaar	www.artiance.nl
Triade – Den Helder	www.triade-denhelder.nl

Tien marktplaatsen in Noord-Brabant

Cultuur Educatie - Veldhoven	www.cultuureducatie-veldhoven.nl
Cultuurbox - Boxtel	www.mikweb.nl
CultuurContact - Helmond	www.cultuur-contact.nl
CultuurlinC - Roosendaal	www.cultuurlinc.nl
Cultuurplein DAS - Deurne	www.cultuurpleindas.nl
Diensten Cube - Bernheze	www.cubebernheze.nl
M'Art - Bergen op Zoom	www.cultuureducatiebergenopzoom.nl/marktplaats.aspx
OKE - Oss	www.okvo.nl
StichtingC - Uden	www.stichtingc.nl
ZininC - Best	www.ZininC.nl

Bijlage 2

GERAADPLEEGDE LITERATUUR EN BRONNEN

LITERATUUR: WENSEN VAN HET VOORTGEZET ONDERWIJS (OP AUTEUR)

Cultuureducatie in het Amsterdams voortgezet onderwijs : een onderzoek naar cultuureducatie in het Amsterdams voortgezet onderwijs, uitgevoerd in opdracht van het expertisenetwerk MOCCA in het voorjaar 2007 / Cultuurnetwerk Nederland. - Utrecht : Cultuurnetwerk Nederland, 2007. - 26 p. : tab. - Met lit.opg.

MOCCA wil de komende jaren de ontwikkelingen in beleidsmatige groei wat betreft cultuureducatie in het Amsterdams (voortgezet) onderwijs stimuleren en volgen. In dit onderzoek is op hoofdlijnen geïnventariseerd in hoeverre cultuureducatie verankerd is in het Amsterdams voortgezet onderwijs in het schooljaar 2006-2007 en hoe cultuureducatie op school georganiseerd is. De onderzoeksopzet is deels een replicatie van het onderzoek in het basisonderwijs en de onderbouw vmbo (Damen & Haanstra 2006). De volgende vragen komen aan bod: Hoeveel en welke culturele activiteiten worden door scholen ondernomen? Hoeveel scholen hebben een cultuureducatiebeleid en visie op cultuureducatie? Hoeveel scholen hebben een budget, taakuren, cultuurcoördinator of faciliteiten voor cultuureducatie? Daarnaast komen vragen aan de orde over de bemiddelende rol van expertisenetwerk cultuureducatie MOCCA: Welk soort bemiddeling verwachten of willen scholen? Welke kenmerken van een cultuureducatief aanbod verwachten of willen scholen?

Cultuureducatie in Amsterdam : een onderzoek naar cultuureducatie in het Amsterdamse basisonderwijs en VMBO, uitgevoerd in opdracht van het expertisenetwerk MOCCA en de gemeente Amsterdam in het najaar van 2005 / M-L. Damen, F. Haanstra. - Amsterdam : AHK, 2006. - Ongepag. : tab. - Met bijl. en lit.opg. - In opdr. van het lectoraat Kunst- en Cultuureducatie van de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten

Dit onderzoek geeft inzicht in de huidige stand van zaken op het gebied van cultuureducatie op basisscholen en op het vmbo in Amsterdam. De volgende vragen komen daarbij aan bod: Hoeveel en welke culturele activiteiten worden door scholen ondernomen? Welke culturele instellingen in Amsterdam worden door scholen bezocht? Hoeveel scholen hebben een cultuureducatiebeleid? Wat is de visie van scholen op cultuureducatie en welke mening hebben ze over de kunstvakken op school? Welke doelstellingen worden door scholen nagestreefd? Hoeveel scholen hebben een budget, taakuren, cultuurcoördinator of faciliteiten voor cultuureducatie? Hoeveel basisscholen hebben een vakdocent kunstvakken en hoeveel basisscholen hebben daar behoefte aan? Daarnaast komen vragen aan de orde over de bemiddelende rol van expertisenetwerk MOCCA: Welk soort bemiddeling verwachten of willen scholen? Welke kenmerken van een cultuureducatief aanbod verwachten of willen scholen? Welke factoren zijn van invloed op de keuze van de scholen?

Hoe doen we het? : verslag van een marktonderzoek in het voortgezet onderwijs in Den Haag t.b.v. het Koorenhuis / N. Goossens, P. van der Zant. - [S.l.] : Bureau ART, 2003. - 43 p. : tab., fig., graf. - Met bijl. - In opdr. van het Koorenhuis

Het doel van het onderzoek was om informatie te verkrijgen over de huidige rol van het Koorenhuis in het voortgezet onderwijs in Den Haag. Ook moest het onderzoek inzicht geven in het oordeel van de scholen voor voortgezet onderwijs over het programma van het Koorenhuis en diverse aspecten van dit programma (waaronder de prijs van het aanbod, de aansluiting van het programma op het onderwijs e.d.). Samenvattend kan men concluderen, dat scholen voor voortgezet onderwijs in Den Haag over het algemeen zeer tevreden zijn over het Koorenhuis. Het aanbod is de laatste jaren

steeds beter op de leerlingen afgestemd. Ook de communicatie tussen het Koorenhuis en de scholen verloopt zeer goed.

Cultuureducatie in Midden-Drenthe 2007 : een onderzoek naar cultuureducatie in het basis- en voortgezet onderwijs in de gemeente Midden-Drenthe, uitgevoerd in opdracht van de gemeente Midden-Drenthe in het najaar 2007 / M. van Hoorn, J-P. Maaijwee. - Utrecht : Cultuurnetwerk Nederland, 2007. - 22 p. - tab. - Met lit.opg. - In opdr. van de gemeente Midden-Drenthe
Inventarisatie op hoofdlijnen hoe cultuureducatie op de 24 scholen voor basisonderwijs en drie scholen voor voortgezet onderwijs in de gemeente Midden-Drenthe georganiseerd was in het schooljaar 2006-2007. Ook werd onderzocht in hoeverre cultuureducatie verankerd is in het Midden-Drenthse onderwijs. De vragen die aan bod komen zijn: Wat gebeurt er op het gebied van cultuureducatie in het basis- en voortgezet onderwijs in Midden-Drenthe? Hoe wordt dit georganiseerd en gerealiseerd? Hebben scholen cultuureducatiebeleid en visie op cultuureducatie? Hoeveel scholen hebben een budget, taakuren, cultuurcoördinator of faciliteiten voor cultuureducatie?

De kunsten in het onderwijs, onderwijs in de kunsten : kunsteducatie in het Rotterdamse voortgezet onderwijs : verslag van een onderzoek / F.E.M. Konings. - Rotterdam : [s.n.], 1997. - 26 p. : tab. - Met lit.opg. en bijl.

Dit onderzoek is uitgevoerd ten behoeve van de werkconferentie op 8 oktober 1997 over kunsteducatie in het voortgezet onderwijs. Door middel van deze rapportage wordt de huidige situatie met betrekking tot het beleid, de kunstvakken en de culturele activiteiten in het voortgezet onderwijs in kaart gebracht. Daarnaast wordt ingegaan op het profiel Cultuur en Maatschappij, CKV1 en CKV2. Met deze informatie en de resultaten van de werkconferentie hopen de SKVR (Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam) en de DSO (Dienst Stedelijk Onderwijs) het aanbod van de SKVR en de culturele instellingen in Rotterdam beter op de vraag van het onderwijs te laten aansluiten.

Cultuur gewogen : cultuur aan bod : stand van zaken m.b.t. cultuureducatief aanbod van de culturele instellingen in Gelderland / T. Lefers, M. van den Beld. - Arnhem : Edu-Art, 2008. - 42 p. : tab., graf. - Met bijl.

Eerste nulmeting onder Gelderse kunst- en cultuurinstellingen. Deze nulmeting schetst, samen met de metingen die al eerder verricht zijn onder de Gelderse PO- en VO-scholen en gemeenten, een beeld van de stand van cultuureducatie in Gelderland vanuit de verschillende belanghebbenden. Hoe verhouden de verschillende partijen zich tot elkaar? Waar liggen kansen en wat zijn de knelpunten? Deze vragen komen in dit onderzoeksrapport aan de orde.

De stand van zaken: cultuureducatie in Doetinchem : een onderzoek naar de tevredenheid van scholen voor primair en voortgezet onderwijs over samenwerking met cultuurinstellingen / J. Liefink. - [S.l. : s.n.], [2002]. - 45 p. : tab. - In opdr. van Edu-art Gelderland

Vraagstelling van dit onderzoek: 'Hoe ervaren scholen het huidige aanbod van de Doetinchemse kunst- en cultuurinstellingen in relatie tot het onderwijs? En is er behoefte aan verandering en/of uitbreiding?'. Om deze vraagstelling te beantwoorden zijn leerkrachten en directeuren van zes scholen voor primair en twee scholen voor voortgezet onderwijs telefonisch ondervraagd. Enkele conclusies: de scholen zijn tevreden over de samenwerking met de culturele instellingen, over Edu-Art (de steunfunctie) zijn de scholen niet onverdeeld positief, het budget dat de scholen ter beschikking hebben voldoet niet.

Koren op de molen : eindrapportage van een marktonderzoek in het primair en voortgezet onderwijs in Den Haag t.b.v. Koorenhuis, centrum voor kunst en cultuur / F. Mul, P. van der Zant. - Gouda : Bureau ART, 2008. - 59 p. : tab., fig. - Met bijl. - In opdr. van het Koorenhuis

Onderzoek onder alle scholen voor primair en voortgezet onderwijs in Den Haag. In het onderzoek werd aan de scholen gevraagd een oordeel te geven over het Koorenhuis (zowel het aanbod voor de scholen als de organisatie en de communicatie met de scholen). Ook werden wensen en behoeften van scholen voor de komende jaren geïnventariseerd. Het onderzoek bestond uit een schriftelijke en digitale enquête die naar alle scholen werd gezonden, aangevuld met telefonische en persoonlijke interviews. Uit het onderzoek blijkt dat scholen voor primair onderwijs gemiddeld een rapportcijfer 7,4 geven aan het Koorenhuis, scholen voor voortgezet onderwijs gemiddeld een 8.

Monitor cultuureducatie voortgezet onderwijs : meting 2007 / C. Oomen ... [et al.]. - Utrecht : Oberon, 2007. - 48 p. : ill., tab., graf. - In opdr. van het ministerie van OCW. - Met lit.opg. - ISBN 978-90-77737-26-2

In dit rapport staan de ontwikkelingen op het gebied van cultuureducatie in het voortgezet onderwijs voor het jaar 2007 centraal. Hierbij wordt de volgende vraag gesteld: in welke mate hebben scholen cultuureducatie verankerd in het onderwijs. De uitkomsten worden vergeleken met gegevens uit een eerdere meting in 2006. Aan de hand van een groot aantal feiten en cijfers wordt een beeld geschetst van visies, inhoudelijke invulling, processen achter de schermen, samenwerking tussen scholen en culturele instellingen, financiën, opbrengst en toekomstperspectief.

www.minocw.nl

LITERATUUR: FUNCTIES ONDERSTEUNENDE NETWERKINSTELLING (OP JAARTAL)

Een verzorgingsstructuur kunstzinnige vorming in Zeeland : voorstellen voor een beleid / M. Koopman. - Amersfoort : NSKV, 1979. - 32 p. - Met bijl.

Definitieve voorstellen van de 'subwerkgroep integratie kunstzinnige vorming in Zeeland'. De voorstellen omvatten drie hoofdelementen voor wat in zijn totaliteit als een integrale verzorgingsstructuur voor de kunstzinnige vorming kan worden aangeduid. Er zijn voorstellen voor planning, uitvoerend werk en steunfuncties voor de kunstzinnige vorming en daarbij inbegrepen de amateuristische kunstbeoefening. Bij ieder onderdeel is aangegeven voor welke vorm van samenwerking is gekozen en op welk bestuurlijk niveau de verschillende onderdelen zich dienen af te spelen.

Samenwerkingsmodellen : structuur van de regionale steunfunctie kunstzinnige vorming / K.P.E. de Bakker. - Utrecht : Instituut voor Beleid en Onderzoek, 1983. - 58 p. - Met lit.opg. en overzicht van studies in het kader van de AKU-projecten

In deze beleidsnota wordt gesteld, dat er regionale steunpunten voor de kunstzinnige vorming dienen te worden ingericht, de Verenigde Centra voor Kunstzinnige Vorming (VCKV), van waaruit de samenwerking met en dienstverlening aan onderwijs en SKW vorm moet krijgen.

AKU-project Eindhoven/Geldropse Muziekschool : eindrapport en bijlagen / P.A.M. Gruijthuijsen (voorzitter). - Eindhoven : AKU-Koördinatiegroep, 1983. - 2 dl. (58, 180 p.) : ill., tab., fig.

Eindrapport van het AKU-project Eindhoven/Geldropse Muziekschool. Drie jaar lang is in het kader van het project gewerkt aan twee doelstellingen: het structureren van de samenwerking tussen de kunstzinnige vormingsinstellingen met steunfunctietaken onderling en de samenwerking van deze instellingen met de begeleidingsorganen in de werkvelden onderwijs en sociaal-cultureel werk en kunsten. Daarnaast is drie jaar lang tevens gewerkt aan een regionale structuur voor de verzorging van de kunstzinnige vorming. In deze evaluatie wordt teruggeblikt op hoe gewerkt is aan de doelstellingen, wat het AKU-project heeft opgeleverd, welke hindernissen genomen zijn en welke er nog liggen.

AKU-project Zeeland : eindnota / L. van der Veen (projectleider). - Middelburg : [s.n.], 1983. - 80 p. - Met bijl.

Eindnota van het AKU-project Zeeland. Hierin wordt de structuur van de steunfunctie kunstzinnige vorming en amateuristische kunstbeoefening in deze provincie beschreven.

Regionale verzorgingsstructuur kunstzinnige vorming : eindrapport inzake de begeleiding van de regionale A.K.U.-projecten, eindrapport inzake de ontwikkeling van samenwerkingsmodellen / K.P.E. de Bakker. - Utrecht : Instituut voor Beleid en Onderzoek, 1984. - 52 p. - Met bijl. en lit.opg.

Kunstzinnige vorming in relatie tot het onderwijs en sociaal cultureel werk, decentralisatie, professionele en amateuristische kunstbeoefening.

Regionale AKU-projecten : eindrapport van de landelijke Projectgroepen en de Resonansgroep / H. Aberson. - [S.I.] : [s.n.], 1984. - 52 p.

Eindrapport van de landelijke projectgroepen Kunsten, Onderwijs en Sociaal-Cultureel Werk en van de landelijke Resonansgroep.

Eindrapport: samenwerking secundair onderwijs culturele instellingen / D. Nierop, E. Rijdes. - Amsterdam : VSLPC/APS, 1984. - 104 p. - Met bijl. - ISBN 90-6607-065-X

De SeCu-activiteiten vonden plaats tussen 1981 en 1984. Zij waren gericht op de stimulering van de culturele vorming in het voortgezet onderwijs door samenwerking tussen school en culturele instelling. Het draaide er om dat onderwijs meer en beter gebruik ging maken van de deskundigheid en producten aanwezig bij de culturele instellingen. Aan bod komen: doelen en structuur van de SeCu-activiteiten; de landelijke ondersteuning; onderwijsvernieuwing; het schoolwerkplan; nascholing en vervolg van SeCu.

SeCu: de onvoltooide van O&W en WVC / J. Brandligt. - Utrecht : LOKV, 1985. - 13 p.

Over de doelstellingen en opzet van het SeCu-project, samenwerking secundair onderwijs en culturele instellingen. Beschrijvingen van de projecten, samenvattingen van de disciplinerapporten, leerplan- en schoolwerkplanaspecten, steunfunctie, scholing en nascholing.

Het einde van SeCu? : verslag van de overdrachtsconferentie gehouden op 21 maart 1985 in het Evert Kupersoord te Amersfoort / J. van Roon (eindredacteur). - Utrecht : LOKV, 1985. - 35 p.

Verslag van de overdrachtsconferentie, gehouden op 21 maart 1985 in Amersfoort. Beschreven worden: het ontstaan van SeCu, fragmenten uit het werkproces, beleidsaspecten, hoogtepunten uit de discussies en eventuele opvolgers van SeCu in de toekomst.

Adviesbrief van de Landelijke Werkgroep SeCu-projecten / A.A.M. Quik (voorzitter). - [S.I.] : Ministerie van WVC, 1985. - 17 p.

In deze notitie geeft de werkgroep haar visie op de resultaten van het project en doet zij aanbevelingen voor de samenwerking tussen scholen en culturele instellingen.

Sektorplan kunst en cultuur 1987-1990 / Provinciaal Bestuur van Limburg. - [S.I.] : Provinciaal Bestuur van Limburg, 1987. - 23 p. : tab. - Met bijl - Losbl.

Na een schets van het provinciaal beleidskader voor kunst en cultuur volgt een nadere uitwerking van de drie sectoren (AK/KV/cultuur-conservering) binnen het werkveld. Daarin wordt aan de hand van gebleken behoefte onder meer aangegeven in welke mate en op welke gebieden de steunfunctie kunsten cultuur verder ontwikkeld zou dienen te worden.

Op zoek naar de provinciale bemiddeling receptieve kunstzinnige vorming ten behoeve van het onderwijs : projektverslag / D. de Wit. - Amersfoort : Stichting NOGC, 1988. - 76 p. : tab. - Met lit. opg. en bijl.

Overzicht per provincie van het beleid ten aanzien van het receptieve kunstaanbod, de financiële middelen die daarmee gemoeid zijn en de effecten van het beleid ten aanzien van de doelgroepen, structuren en de verdeling van gelden. Geconcludeerd wordt dat het provinciale beleid op het terrein van de kunsteducatie, zowel actief als receptief, bijna geheel gericht is op het basisonderwijs en dat van gericht beleid nauwelijks sprake is.

De samenwerking tussen voortgezet onderwijs en culturele instellingen / F. Haanstra, W. Oud, A. Veen. - Amsterdam : SCO, 1988. - 128 p. - In opdracht van het SVO - Met lit.opg. en bijl. - ISBN 90-6813-192-3

De onderzoeksvraagstelling is tweeledig: 1. Met welke faciliteiten dan wel belemmerende factoren hebben scholen rekening te houden indien zij overwegen het aanbod van culturele instellingen in het onderwijs te implementeren? 2. Met welke faciliteiten dan wel belemmerende factoren hebben de culturele instellingen in eigen gelederen rekening te houden indien zij overwegen hun culturele aanbod in het werkplan scholen voor voortgezet onderwijs te implementeren?

Kunsteducatie, ook in Overijssel : een notitie over het beleid betreffende de steunfunctie kunstzinnige vorming / Federatie Overijsselse Muziekscholen; Federatie Overijsselse Kreativiteitscentra; CRO, Culturele Raad Overijssel. - Zwolle : [s.n.], 1991. - 7 p. - Met bijl.

Belichting van de ontwikkelingen en trends in het cultuurbeleid, de cultuurparticipatie en educatie, zowel landelijk als decentraal. Speciale aandacht daarbij voor de steunfunctie kunstzinnige vorming op provinciaal niveau en de stand van zaken daaromtrent in de verschillende provincies, waaronder Overijssel. Tot slot een presentatie van een voorstel om ook in Overijssel te komen tot een verzorgingsstructuur kunstzinnige vorming 'op maat'.

De steunfunctie kunstzinnige vorming in de provincie Gelderland / F. Haanstra, M. van der Kamp, J. Oostwoud Wijdenes. - Amsterdam : SCO, 1992. - 214 p. - Met lit. opg., vragenlijst en bijl. - ISBN 90-6813-329-2. - SCO-rapport : 282

Rapportage van een onderzoek naar de kwaliteit en effectiviteit van de steunfunctie kunstzinnige vorming, waarbij een zestal Gelderse regionale steunpunten zijn betrokken. Doelstellingen van het onderzoek zijn: overzicht van het huidige steunfunctieaanbod; waardering en analyse van knelpunten inzake steunfunctieactiviteiten; aanbevelingen t.a.v. kwaliteit en doelmatigheid van de provinciale steunfunctie.

Onderzoek cultuurtrajecten 12-16 : nieuwe initiatieven in de kunsteducatie / J. Oostwoud Wijdenes, M. van Hoorn. - Amsterdam ; Utrecht : SCO-Kohnstam Instituut : LOKV, 1997. - 128 p. : tab. - Met lit.opg. - ISBN 90-6813-548-1. - SCO-rapport; 494

Verslag van een onderzoek naar het 'cultuurtraject', een pilot-project dat het LOKV samen met zeven steunfunctie-instellingen heeft uitgevoerd. Doel van dit project was een netwerk van culturele voorzieningen te realiseren waar jongeren gebruik van maken. Musea, theaters en andere deelnemende instellingen organiseerden kunsteducatieve programma's waarin scholieren in de basisvorming kennis konden maken met kunst en cultuur. Het streven was dat jongeren uiteindelijk zelfstandig hun weg naar kunst en cultuur leren vinden. Deze publicatie brengt in kaart welke problemen zich voordeden bij de realisatie van een cultuurtraject en welke antwoorden in de praktijk gevonden zijn. Daarnaast wordt beschreven vanuit welke visies op jeugdcultuur de respectieve cultuurtrajecten zijn ingericht.

Kunstgrepen in het voortgezet onderwijs 'Van educatie naar participatie' / LOP Kunst & Cultuur. Sectie Kunsteducatie. - [S.l.] : LOP, 1998. - Ongepag.

Deze notitie is een samenvatting van de notitie 'Het culturele verband'. Laatstgenoemde notitie bespreekt de rol en de positionering in het voortgezet onderwijs van de steunpunten kunsteducatie in het kader van het Rijksbeleid Cultuur en School.

Het Cultuurtraject 12-16 na de pilotfase : rapportage van een onderzoek / B. de Groot, M. van Hoorn. - Utrecht : LOKV, 1999. - 30 p. : tab. - Met bijl.

In 1995 startte op tien locaties het LOKV pilot-project Cultuurtraject 12-16 jaar. Met dit project beoogde het LOKV structurele(re) samenwerkingsverbanden tussen steunfunctie-instellingen, lokale of regionale culturele instellingen en het voortgezet onderwijs tot stand te brengen. Deze doelstelling geldt ook voor de opvolger van de pilot, het Cultuurtraject II. Voor het LOKV is het van belang om bij de uitvoering van het Cultuurtraject II te weten hoe de eerste Cultuurtrajecten 12-16 op dit moment functioneren, welke knelpunten zich voordoen of hebben voorgedaan, en welke oplossingen daarvoor gevonden zijn. Deze vragen worden in dit onderzoek beantwoord. Bovendien is het de bedoeling dat de uitkomsten uit het onderzoek de steunfunctie-instellingen een inzicht verschaffen in hoe zij zich (beter) kunnen profileren als partner in cultuureducatie voor jongeren van 12-16 jaar.

Tussen kunst en onderwijs : eindrapportage van een strategische beleidsverkenning van het steunfunctiewerk kunstzinnige vorming / P. van der Zant. - Gouda : Bureau ART, 1999. - 68 p. : fig., tab. - Met bijl. - In opdr. van het ministerie van OCenW

Doel van deze strategische verkenning is om aanbevelingen op te stellen gericht op het functioneren van de steunfunctie kunstzinnige vorming. De vraagstelling richtte zich op onder andere de volgende vragen: welk imago hebben de steunfunctie-instellingen bij onderwijsinstellingen en kunstinstellingen; in hoeverre hebben onderwijsinstellingen behoefte aan ondersteuning door steunfunctie-instellingen; hoe zouden steunfunctie-instellingen meer kunnen inspelen op de geconstateerde behoeften bij onderwijsinstellingen en kunstinstellingen.

*De provincie nieuwe stijl : 'steunfunctie in de toekomst niet te handhaven' / P. Kuypers
In: Kunst & educatie. - Vol.8(1999)2(feb.19-21)*

De positie en de rol van de provincie en de provinciale organisaties op het gebied van kunst en cultuur verandert.

Verkenning intermediaire rol steunfunctie : onderzoek in opdracht van Bolwerk, landelijk overleg van provinciale instellingen voor kunst en cultuur / P. van Amerom. - Utrecht : VKV, 2001. - 19 p.

Veel steunfunctie-instellingen hebben nagedacht over hun positie als verbinder tussen cultuurorganisaties en het onderwijsveld. Bij Bolwerk, het landelijk overleg van provinciale instellingen voor kunst en cultuur, leefde de behoefte om globaal in kaart te brengen welke uitwerking deze herbezinning heeft gekregen bij Kunstgebouw, EDU-ART Gelderland, Kunstencentrum Groningen en Bisk. Het onderzoek geeft antwoord op de vraag 'Welke plaats heeft de intermediaire rol (gekregen) in strategie en organisatie van vier steunfunctie-instellingen en hoe vult men die rol in'.

Businessplan 2005-2008 dd. 3 oktober 2005 / MOCCA, Match Onderwijs en Cultuur Amsterdam. - Amsterdam : MOCCA, 2005

Totaalplan Edu-Art / Edu-Art Gelderland, Stichting Ondersteuning Kunst- en Cultuureducatie. - Arnhem : Provincie Gelderland, 2005

www.kennisnet.nl

www.ictopschool.net

www.nisb.nl

www.alliantieschoolensport.nl

Colofon

BisK en de doelgroep voortgezet onderwijs. Functies en taken ondersteunende netwerkinstelling voor de kunsten is een studie van Cultuurnetwerk Nederland in opdracht van BisK.

Redactie

Marie-Louise Damen en Marjo van Hoorn

Projectteam

Marie-Louise Damen, Marjo van Hoorn, Piet Hagenaars, Marie-José Kommers en Anneloes Vermeulen

Cultuurnetwerk Nederland

Ganzenmarkt 6

Postbus 61

3500 AB Utrecht

Telefoon 030-236 12 00

Fax 030-236 12 90

E-mail info@cultuurnetwerk.nl

Internet www.cultuurnetwerk.nl

© Cultuurnetwerk Nederland, Utrecht, 2008